

COMMENTARIA IN DEMOGRAPHIAM (III)

VLADIMIR TREBICI

Despre generație, vârstă... et quibusdam aliis

În vorbirea curentă întâlnim cuvinte sau termeni care au mai multe sensuri (polisemie), cu sfere noționale bine delimitate, altele care au conotații diferite destul de labile. Avem însă și termeni care, folosiți în domenii diferite, au un înțeles vag, neprecizat, ceea ce generează dificultăți sau confuzii. Uneori ele sunt suficient de sugestive, iar reprezentarea comună le consideră ca „de la sine înțelese”, fără să aibă nevoie de definiții și precizări.

N-am aborda această problemă dacă unii din acești termeni nu ar avea contingență cu demografia. Mai mult, este vorba de concepte fundamentale, cărora demografia le acordă atenția cuvenită. Credincioasă vocației și metodologiei sale, demografia este obligată să le definească și să le dea *expresie numerică*, ca disciplină prin excelență cantitativă.

Vom examina două din aceste noțiuni: generația și vârsta. Ele sunt larg folosite în antropologie, istorie, sociologie, psihologie; ele au însă și o mare circulație în limbajul obișnuit. Iată câteva exemple: „tânăra generație”, „generația de la 1848”, „generația Marii Uniri”, „generația de sacrificiu”, mai recent „generația irosită”. În istoria și critica literară „generațiile” sunt și mai numeroase: cea mai recentă, pentru care s-au publicat deja exegeze, este generația '80 sau „optzeciștii”. Cum sunt recepționate și înțelese asemenea denotațiuni? „Generația de la 1848” cuprinde persoanele care au pregătit și au participat la Revoluția de la 1848. Dar aici trebuie să includem și pe Ion Heliade Rădulescu (1802–1877), pe Nicolae Bălcescu (1819–1852), Ion Ghica (1817–1897), Vasile Alecsandri (1821–1890), Alecu Russo (1819–1859), Constantin A. Rosetti (1816–1885). În anul revoluției, I. H. Rădulescu avea 46 ani, în timp ce ceilalți fruntași politici aveau vârste cuprinse între 27 și 32 ani. Erau deci din generații apropiate. Esențial însă pentru toți cei amintiți era crezul politic național comun, participarea lor, într-un segment (an sau perioadă) al istoriei, la împlinirea idealului amintit.

„Generația Unirii” cuprinde zeci de generații (demografice). În anul Marii Uniri, N. Iorga avea 47 ani, Take Ionescu atinsese vârsta de 60 ani, Ionel Brătianu era în vârstă de 54 ani, generalul Alexandru Averescu avea 59 ani. Dintre fruntașii din provinciile revenite la Patria Mamă, Iuliu Maniu avea 45 ani, iar Iancu Flondor 53 ani. Evantaiul generațiilor și deci al vârstelor era

foarte larg, deoarece idealul Marii Uniri era de fapt al întregului popor, al tuturor generațiilor.

Mai poate fi citat cazul bine cunoscut al „tinerei generații”, proclamată de Mircea Eliade (1907–1986). Din aceasta făceau parte un Mircea Vulcănescu (1904–1952), un Paul Sterian (1904–1984), un Petru Comarnescu (1905–1970), un Constantin Noica (1909–1987), un Anton Golopenția (1909–1951) și un Emil Cioran (n. 1911). Aceste personalități aparțineau deci generațiilor 1904–1911, cu o diferență de vârstă de aproximativ șapte ani. Deși aproape omogeni din punct de vedere al generațiilor, reprezentanții lor s-au diferențiat curând (după momentul „Criterion”), pe considerente politice și ideologice.

Vârsta este de asemenea un concept care are nevoie de clarificare. Un distins etnosociolog îmi spunea (în 1994), cu oarecare nostalgie, că este destul de bătrân, că are 70 ani. Știind că este născut în mai 1925, i-am spus să nu se grăbească, fiindcă abia în 1995 va avea 70 ani. A ascultat argumentarea mea „demografică” cu oarecare neîncredere. „Am pășit pe 70 ani”, exact cum spune orice țăran.

Și mai vagi sunt noțiunile de copil, tânăr, adolescent, matur și bătrân. Pentru Dante mijlocul vieții („nel mezzo del camin di nostra vita”) era vârsta de 35 ani, deoarece „lungimea” vieții se considera de 70 ani, la fel cum credea și psalmistul. Astăzi, cu o speranță de viață la naștere de aproape 80 de ani, cu o viață „mediană” de circa 78 ani, mijlocul vieții umane s-a deplasat mult.

Exemplele citate ne arată că cele trei noțiuni (generație, vârstă și perioadă istorică) trebuie tratate corelat, ele au nevoie de definiții, iar demografia se angajează să le dea expresia numerică convenită. Nu odată s-a subliniat că orice analiză sociologică, psihologică, economică ar trebui precedată de o descriere demografică, oricât de sumară ar fi aceasta. Se va vedea utilitatea ei și din punct de vedere politic și prospectiv. Nu întâlnim frecvent afirmații de genul acesta: „într-o generație România se va redresa”!? Sau, cea formulată de unii politologi: „în două decenii aproximativ românii vor fi învățați democrația”. Pline de poezie sunt sintagmele „din neam în neam” și „din generație în generație” (aceasta mai modernă), dar lipsite de determinare numerică.

Ce spune demografia?

În *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), generația este definită ca „totalitatea oamenilor (dintr-o comunitate socială dată) care sunt cam de aceeași vârstă” (p. 368). Vârsta este însă definită exact (p. 1025); sinonimul „etate” (p. 307) face trimitere la „vârstă”. De remarcat că „vârsta” este de origine slavă, în timp ce „etate” se revendică de la latinescul „aetas”. Preferința în folosirea termenului de „etate” ține de preocuparea de a accentua caracterul neoromanic al limbii române.

O lucrare de specialitate, *Dicționar de sociologie*, ne dă mai multe înțelesuri ale noțiunii de „generație”: antropologic, istoric și sociologic (p. 268–269).

Antropologic — ni se spune — generația „conține descendenții acelorași părinți, situați pe aceeași treaptă a descendenței”; *istoric*, generația este „perioada de timp dintre nașterea unor membri ai societății și nașterea descendenților lor direcți”; *sociologic*, generația „conține toți acei indivizi născuți în aproximativ aceeași perioadă de timp, indiferent dacă sunt legați sau nu prin legături de rude-nie”. Ni se mai spune că durata de timp a unei generații este convenită la circa 30 ani.

În *Dicționar de etnologie* (1979) nu găsim „generația” în schimb întâlnim „genealogia”, definită drept „ordinea cronologică a ascendenței membrilor unei familii, a unei spițe de neam, a unui neam etc.” (p. 147).

Înainte de a preciza modul în care demografia definește generația și vârsta, sunt necesare câteva considerații etimologice.

„Generația” este, în limba română, un neologism: DEX arată că el este împrumutat după francezul „génération”, acesta fiind latinescul „generatio”.

Expresia sinonimă este „neam”, cu semnificații mai numeroase. La recensământul populației României din 1930 „neamul” a fost întrebuințat pentru ceea ce mai târziu a devenit „naționalitate”. În trecut, însă, „neamul” era echivalent cu generația. Exemplele cele mai concludente ni le oferă Biblia, cronicile, dreptul cutumiar. Același DEX ne spune că „neamul” este un împrumut maghiar.

Pentru „vârstă” ar mai fi de reținut expresia de „leat” reținută de DEX: „a fi leat cu cineva” înseamnă „a fi de aceeași vârstă cu cineva”, făcându-se trimitere la neologismul „contingent”, folosit în terminologia militară („clasă”, în limba franceză).

„Generația”, folosită astăzi în diferite cuvinte înrudite sau derivate, este de origine indo-europeană. În limba greacă avem γεννα — naștere, origine; γεννεσις — generație, producție, naștere; γενετωρ tată. În limba latină, *generatio* este naștere, reproducere, *genesis* este naștere, creațiune, *genitor* — tată, *genetrix* este născătoare, mamă.

Prin urmare, generația sau neamul trimit la naștere, la născuți, la „genitori”. Rămâne însă de explicat și de măsurat raportul dintre născuți și părinți, succesiunea lor în timp, distanțele care separă generațiile între ele, vârstele și altele.

Demografia modernă tratează relativ simplu aceste noțiuni; se va remarca un oarecare caracter convențional. Dar, remarcabil este faptul că noțiunile respective ca și metodele de măsură sunt acceptate unanim, fără nici o diferențiere. Tratatetele de demografie, dicționarele de specialitate, publicațiile internaționale (O.N.U.) ca și cele naționale folosesc în mod unitar noțiunile respective.

Vom face referire la versiunile engleză și franceză ale *Dicționarului demografic multilingv* (1981 și 1982), la mai vechea *Mică enciclopedie de demografie* (1975) a semnatarului acestui material ca și la recentul *Dicționar enciclopedic de demografie rus* (1994).

Generația reprezintă „totalitatea (*franc.* ensemble; *engl.* group; *rus* sovokupnosti) persoanelor născute în aceeași perioadă de timp, în mod obișnuit în decursul unui an calendaristic”. Noțiunea de „ansamblu” sau „colectivitate”

ne trimite la înțelesul statistic. Prima distincție se face între generația *masculină* și cea *feminină*.

În anul 1967 s-au înregistrat 527 764 născuți-vii, din care 270 932 de sex masculin și 256 832 de sex feminin. Aceasta este generația 1967, apărută într-o perioadă semnificativă a istoriei noastre demografice. În anul 1989, numărul născuților-vii a fost de 369 544, din care 189 080 de sex masculin și 180 464 de sex feminin. În 1993, numărul născuților-vii a fost de 250 000, din care 128 500 de sex masculin și 121 500 de sex feminin. Am luat pentru ilustrare trei generații, apărute în perioade diferite. Prima, este marcată de efectul legislației cu privire la întreruperile de sarcină; numeric, ea este cea mai mare din perioada postbelică. A doua este generația din ultimul an al regimului totalitar comunist. În sfârșit, generația 1993 își face loc în istorie în perioada unei scăderi accentuate a natalității din România. Aceasta din urmă reprezintă mai puțin de jumătate din efectivul generației 1967.

Demograful își pune imediat câteva întrebări cu privire la fiecare generație. Care este calitatea biologică a fiecăreia? În ce condiții demografice a apărut fiecare? Mai departe, nu poate fi ignorat contextul istoric, social și economic care a influențat numărul și calitatea generației. O dată apărută, o generație își urmează propria istorie, până la stingerea ei; ultimii reprezentanți vor dispărea cam în jurul vârstei de 95–100 ani. Pentru generația 1967 aceasta înseamnă anul 2067, generația 1989 se va stinge în anul 2089, iar cea mai recentă, în anul 2093.

Drumul parcurs de fiecare generație este ciclul de viață individual, segmentat de vârste. În anul 2025, generația 1967 va fi în vârstă de 58 ani, generația 1989 va atinge vârsta de 36 ani cea din 1993, vârsta de 32 ani.

Ideal ar fi ca fiecare generație să fie urmărită cu ajutorul unei observări longitudinale, deziderat care este greu de realizat. Alături de evenimentele demografice — printre care căsătoria — unei asemenea observări îi pot fi asociate evenimente educaționale, profesionale etc.

Alături de generația ca totalitate a celor născuți într-un an calendaristic, demografia folosește frecvent noțiunea de grup de generații, cel mai obișnuit grupe cincinale. Ele sunt apropiate prin condițiile în care au apărut. De pildă, generațiile 1941–1945, apărute în timpul celui de-al doilea război mondial, sunt marcate de acest eveniment. Ele au însă și o istorie deosebită. În anul 1989, membrii acestor cinci generații erau în vârstă de 44–48 ani. În anul 2000, vor fi cuprinși între 55–59 ani. Nu am amintit nimic despre acțiunea mortalității asupra efectivelor acestor generații.

Generațiile 1967–1971, apărute în perioada celei mai agresive politici pronataliste, au totalizat 2 337 399. La recensământul din 7 ianuarie 1992 se înregistrează 2 041 476. Un număr de 295 923 nu au mai răspuns la apel. Cum numărul celor ce au emigrat a fost redus, deducem că marea majoritate a murit în intervalul 1967–1991.

Dacă luăm generația mai veche, 1950, constatăm că din numărul inițial de 426 820, la recensământul din 1992 supraviețuitorii erau în număr de 334 536.

Cei 92 284 „absenți” trebuie căutați în statistica deceselor din anii 1951–1991, parțial, în statistica emigrației.

Imaginea, des invocată, a „destinului” unei generații se traduce demografic prin istoria ei, care poate fi contabilizată statistic. Ceea ce este însă doar începutul. Fiecare generație își are o traiectorie care străbate „mediul istoric”, este influențată de întregul context politic, social și cultural, participă într-un grad sau altul, la istorie, fie ca actori, fie ca simpli spectatori.

Într-un secol apar o sută de generații; în fiecare moment de timp coexistă reprezentanții a o sută de generații, contabilizați în repartitia lor după ani de vârstă, de la 0 ani la 100 ani.

Aceasta formează „contemporanii”. Cei 260 943 născuți în anii 1991 și cele 6 zile din 1992, în vârstă de 0 ani, sunt „contemporani” cu 3 138, în vârstă de 95–99 ani, născuți în anii 1892–1896. Să mai prezentăm două generații: 1940 și 1949, care au dat doi reprezentanți ai sociologiei și demografiei contemporane.

Generația 1940 a plecat la drum cu un efectiv de 414 235, generația 1949 avea un efectiv de 444 065. La „apelul” din 7 ianuarie 1992 generația 1940 s-a prezentat cu un număr de 263 724 de „supraviețuitori”, în vârstă de 51 de ani (marea majoritate) și 52 ani. Au lipsit deci 150 511. A doua generație ajunsese în 1992 cu un efectiv de 334 694; pierduse în „culoarul demografic” din anii 1950–1991 un număr de 109 416. Da, dar ceilalți au ajuns la vârsta de 42 de ani. În anul 2010, prima generație va atinge vârsta de 70 ani, cea de a doua „doar” 61 ani...

Cum demografia nu poate urmări fiecare generație, pentru nevoile de descriere și analiză ea recurge la un artificiu. Pornind de la cele 100 de clase de vârstă anuale, ea le consideră ca și cum ar reprezenta o generație de la naștere până la dispariția ei. Acest „ca și cum” (el amintește pe „als ob” din filosofia germană) duce la generația sau cohorta fictivă (ipotetică), aceasta fiind tratată ca o generație reală. Exemplul cel mai tipic este tabela de mortalitate ale cărei valori (viața medie, viața mediană etc.), de multe ori greșit înțelese, sunt valabile pentru această generație ipotetică. Această optică este cea „*transversală*” (sincronică). Indicii pe care îi vom considera în continuare sunt cei rezultați din optica transversală. Când există informații, se recurge și la modalitatea longitudinală (generația reală).

Printre multele probleme legate de generație este aceea a succesiunii acestora. Nu este vorba de generațiile ce apar în fiecare an, ci de succesiunea fiecărei generații reale, adică de reproducerea lor. Mai concret, va trebui să ne referim la generația părinților, generația copiilor, a nepoților, într-un cuvânt „din neam în neam”. Un cuplu căsătorit, adică o familie în sensul clasic, aduce pe lume copii, aceștia, la timpul lor, vor avea copiii lor și așa mai departe. Copiii asigură reproducerea părinților, nepoții continuă acest proces. Demografia acordă preferință generațiilor feminine („generația-mamă și generația-fiică”). O mamă care aduce pe lume o fiică, având vârsta de 25 ani, are șansa să fie continuată de aceasta, cu condiția ca fiica să supraviețuiască 25 de ani și să realizeze reproducerea mamei

sale. În aceste condiții simplificate vom avea patru generații într-un secol. În diferite contexte naționale această valoare variază: ea poate fi 25 ani, dar tot așa bine, 30 ani (valoarea internațională). Se vede imediat că această cifră este determinată de fertilitatea mamei (număr de copii), eşalonarea nașterii copiilor, vârsta la care mama se căsătorește. La rândul lor, toate aceste elemente sunt influențate de o serie de „variabile” culturale, economice, psihologice etc.

Sucesiunea generațiilor este descrisă, în cadrul unei populații naționale, cu ajutorul metodei transversale. Indicii astfel stabiliți sunt valabili — repetăm — pentru o generație fictivă sau ipotetică. Ajungem la noțiunea de „lungime a generației”. În limba engleză i se spune „mean length of generation”, în limba rusă „длина поколения”, iar în franceză „intervalles entre générations successives”. Sensul și calculele sunt însă aceleași, chiar dacă demografia franceză nu acceptă „lungimea”.

Acest interval — întotdeauna o medie statistică — este dat de vârsta medie a nașterilor tuturor copiilor săi.

Calculul se face pe baza ratelor specifice de fertilitate după vârstă și a probabilităților de supraviețuire cu care prilej se ajunge la rata brută și rata netă de reproducere, ca și la rata intrinsecă a creșterii naturale (rata lui A. Lotka). Cei interesați se vor adresa unei lucrări de specialitate.

În România, această valoare a variat între circa 30 ani și 25 ani. În perioada în care mamele aduceau un număr mai mare de copii, vârsta medie era mai înaltă. După estimările retrospective, în 1900 și 1910, rata totală de fertilitate a fost de circa 5 copii revenind la o femeie în vârstă fertilă; în aceste condiții, vârsta medie a mamelor la nașterea tuturor copiilor ei era de circa 29 ani. Se putea spune deci că într-un secol „încăpeau” cam trei generații. Reamintim că toate judecățile se bazează pe optica transversală.

Pe măsura scăderii fertilității și deci a reducerii numărului de copii, a scăzut și vârsta medie a mamelor. În perioada 1958–1966, rata totală de fertilitate a fost de 2,15 copii; i-a corespuns o vârstă medie a mamelor de 26,3 ani. În anii 1980–1993 vârsta medie a fost de 25 ani, cuprinsă între 24,5 și 25,5 ani. Rata totală de fertilitate a fost de 2,2 copii (1989), a scăzut la 1,83, pentru a ajunge la 1,44 copii, în 1993. Vârsta medie a mamelor la nașterea copiilor săi a rămas aproximativ aceeași, de 25 ani. Indicii reproducerii — rata brută și rata netă de reproducere — au valori subunitare, în anii 1990–1993.

Prin urmare „lungimea” unei generații sau „distanța” dintre două generații succesive este măsurată de vârsta medie a mamelor la nașterea copiilor săi, exprimând deci intervalul mediu dintre două generații succesive. Este vorba de fapt de intervalul dintre generația-mamă și generația-fiică. Desigur, se poate calcula și pentru generațiile masculine. Prezintă însă mai puțin interes; de altfel, și fiabilitatea datelor este mai redusă („mater semper certa est”).

În condițiile demografice din ultimii ani, într-un secol se cuprind exact patru generații. Ajungem să vorbim de „viteza de reproducere” sau „viteza de înlocuire a generațiilor”. Aceasta s-a accelerat deci în acești ani. Dar înlocuirea nu înseamnă numai procesul demografic ca atare. Fiecare nouă generație este

purtătoarea unor caracteristici somatometrice, educaționale, profesionale. Să nu uităm însă caracteristicile psihologice, mentalitățile... Dacă procesul ar fi pozitiv în toate componentele sale, atunci viteza de înlocuire a generațiilor ar trebui să fie și ea un fenomen pozitiv. Dacă!

Pentru a preveni interpretările greșite, vom reaminti că noțiunea de lungime a generației, ca și cele asociate de rată de reproducere, durata medie a vieții, populație stabilă sunt valori transversale sau de moment. Cum ele se calculează curent pentru fiecare an calendaristic, interpretarea lor corectă ar trebui formulată astfel: „lungimea generației în populația României este de 25 ani, considerând că regimul de natalitate și cel de mortalitate ar fi cel din anul calendaristic pentru care s-a făcut calculul”. Adevărat, calculul s-a făcut pentru populația din anul respectiv, cuprinzând o sută de generații aflate încă la o sută de vârste. Exemplul ar trebui să fie durata medie a vieții (viața medie sau speranța de viață la naștere). „În România, în anii 1992–1993, speranța de viață la naștere, de circa 70 ani, pentru întreaga populație reprezintă numărul mediu de ani pe care l-ar avea de trăit un nou născut în anii 1992–1993 în decursul vieții sale (1993–2093), dacă de-a lungul vieții sale mortalitatea ar avea intensitățile pe ani de vârstă pe care le-a avut în 1992–1993”. Fiind valori asociate unei populații staționare, ca model matematic, putem spune că ele sunt în afara istoriei...

Seria de date transversale este completă, fie și numai parțial, cu datele observărilor longitudinale, reconstruite cu mare efort de către demografie, mai ales de către demografia istorică.

O succesiune de generații reale, cu precizarea perioadei istorice în care au existat acestea, ne oferă genealogia lui Iisus Hristos. În *Evanghelia după Matei* (Cap. 1, 1–17) se spune: „1. Cartea neamului lui Iisus Hristos, fiul lui David, fiul lui Avraam”. Se enumeră neamurile de la Avraam până la David fiul lui Iesei, apoi de la David până la captivitatea babilonică, de la acest eveniment până la Iosif, logodnicul Mariei. Succesiunea este astfel definită: „17. Așadar, toate neamurile (a se citi „generații”) de la Avraam până la David sunt paisprezece; și de la David până la strămutarea în Babilon sunt paisprezece; și de la strămutarea în Babilon până la Hristos sunt paisprezece neamuri”. Unele personaje și evenimente pot fi datate destul de exact. Avraam, patriarhul biblic, poate fi mai greu fixat în istorie (circa secolul al XV-lea a. Chr. n.) Deci: $1500 - 1050 = 450$ ani; $1050 - 586 = 464$ ani; $586 - 4$ p. Chr. n.) = 590 ani. „Lungimea” celor 14 „neamuri”: perioada I–32 ani; perioada II–33 ani; perioada III–42 ani. Media = 35 ani. Evident, calculul este aproximativ. Genealogiștii au stabilit pentru numeroase familii generațiile succesive, lungimea acestora și alte informații. Ce-i drept, pentru domnitori, boieri. Există încercări de a stabili genealogii ale familiilor de țărani, pe neamuri și spițe de neam. Se poate încerca și pentru Mihai Eminescu, cel puțin de când primul Eminovici a venit în Bucovina (1804).

Generație, vârstă și istorie.

Vârsta este una din variabilele cele mai puternice. Nu numai în demografie. Explicația este simplă: ea este funcție de timp, se află deci sub puterea lui Cronos. Sunt numeroase modele și scale care descriu elementele ce pot fi asociate vârstei, începând cu cele ergonomice, cu „stocul de învățământ”, mergând până la funcțiile de producție și de consum. Or, o structură a populației după vârstă în fiecare moment sau în fiecare perioadă influențează economia și alte sisteme din societate. Ea influențează însă și mentalitățile. Să amintim că populația României s-a înscris într-un proces rapid de îmbătrânire demografică. Dar ce înseamnă o populație îmbătrânită demografic? Sub raport economic, lucrurile sunt bine cunoscute și evaluate. Dar din punct de vedere politic, psihologic și cultural? În ce măsură o populație îmbătrânită este receptivă la progres și inovație, atașată de trecut și tradiție? Sunt întrebări la care răspunsul poate fi numai pe bază de studii, începând obligatoriu cu descrierea demografică.

Generația trebuie văzută mai întâi din punct de vedere al condițiilor dominante ale perioadei în care a apărut. În al doilea rând, sub raportul condițiilor în care a evoluat. Altfel spus, recursul la istoria politică, culturală, economică este obligatoriu. Spunea un istoric că „istoria fără demografie rămâne o enigmă”. Același lucru este valabil pentru demografia contemporană: fără istorie, multe fenomene demografice nu pot fi înțelese.

Revenim la generații și succesiunea lor în istorie.

Pentru Mircea Eliade „tânăra generație” (1904–1911) trebuia să-și precizeze idealul și orientările sale, așa cum generațiile Marii Uniri le-au avut pentru perioada până în 1918.

Un exercițiu util ar putea fi cel al analizei unor generații apropiate, a destinelor acestora, în raport cu istoria, eventual, cu „teroarea istoriei”. Să luăm cinci generații: 1915–1919 din care face parte și autorul prezentului material. Apărute în timpul primului război mondial, ele au dobândit „stocul de învățământ” în anii 1920–1944. Aceasta în condițiile României Mari ceea ce înseamnă condițiile economice și politice ale perioadei interbelice, inclusiv mentalitatea dominantă în epocă.

După participarea la cel de-al doilea război mondial — insuficient studiată demografic până acum — la vârstele de 25–29 ani, aceste generații intră în „tunelul istoriei”, în care se vor afla timp de 45 ani, aproape două generații. La ieșirea din „tunel” (1989), generațiile respective atinseseră vârstele de 71–75 ani. Dar la intrarea în tunel, populația României, în număr de circa 15 700 000, avea 100 de generații. Generațiile 1941–1945, erau în vârstă de 0–4 ani, alte 45 de generații s-au născut în „tunel”, cunoscând experiența unui „incubator” sub raportul condițiilor sanitare, educaționale, economice, politice. Unele generații (1981–1988) și-au făcut apariția pe lume în condiții precare medicale, economice, care le-au marcat — câteva studii efectuate de medici, în special de pediatrii și nutriționiști au examinat acest aspect pentru restul vieții. Parabola cu cele

șapte vaci grase și cele șapte vaci slabe este sugestivă și pentru succesiunea generațiilor apărute în această perioadă.

La ieșirea din perioada 1945–1989, cele 100 de generații se prezentau diferit sub raportul caracteristicilor somatometrice, educaționale, psihologice. A început perioada „tranziției”, cu binecunoscutele sale probleme. Cum demografia operează cu „lungimea” unei generații, ca unitate de timp și pe care o acceptăm ca fiind egală cu 30 de ani, o simplă mențiune că generațiile în vârstă de 10 ani la „expirarea” perioadei vor avea un alt comportament, o altă psihologie, un alt destin decât generația având vârsta de 40 ani, născută, „școlită” și afirmată în perioada 1950–1989.

Autorul acestui material își refuză orice aluzie politică, dar el nu poate să nu remarce importanța unor fenomene precum „efect de vârstă”, „solidaritate de generație”, „solidaritate intergenerațională”, „conflict între generații”. De multe ori, apartenența la o generație este mai puternică decât adeziunea la un partid. Mai mult, în cadrul aceleiași ideologii diferențele, chiar conflictele, de vârstă sunt foarte importante. Cei care în 1989 erau în vârstă de 30 de ani (generația 1959) se vor deosebi esențial de cei care erau în vârstă de 60 ani (generația 1929) și de care îi despărțea o generație. Ce să mai vorbim de mentalități?! Să reluăm studiile privind istoria mentalităților, așa cum ne-a învățat istoriografia franceză de la școala „Analelor”. Desigur, persistența acestora este foarte mare. «Le mort saisit le vif!». Suntem și vom rămâne tributari mentalităților în care am fost crescuți. O dovadă este persistența „limbii de lemn”.

O estimare a viitorului nu poate fi făcută decât cu prudență. Demografia, de pildă, nu ar putea face astăzi o proiectare privind evoluția fertilității. În cinci ani de „tranziție”, cu evoluții imprevizibile, este aproape imposibilă o asemenea estimare.

Dar evoluția politică, socială, economică? Cei care fac scenariii și se ocupă de viitorologie, — am în vedere pe oamenii politici și pe politologi — ar trebui să mediteze la un episod din Biblie.

De ce a hotărât Jehova ca poporul evreu să rățăcească 40 de ani în pustia Sinai când drumul din Egipt până în Canaan putea fi parcurs într-un timp mai scurt? Pentru ca generația (de fapt, generațiile), apărute în Egipt, adaptate la condițiile sclaviei, ca și generațiile care au crescut în idolatrie, să dispară.

Alte generații vor intra în Țara Făgăduinței, țara „unde curge lapte și miere...”. Nici măcar lui Moise nu i s-a îngăduit să pășească în noua patrie a poporului evreu. Va muri în pământul Moabului: „Și era Moise de o sută de ani când a murit; dar vederea lui nu slăbise și tăria lui nu se împutinase”.

Va trebui deci să așteptăm patruzeci de ani? Întrebarea este retorică. Condițiile sunt altele, ne lipsește un Moise, dar energii și forțe există. Se vor întreprinde, fără îndoială, studii prospective, se vor elabora scenariii. Demograful îndrăznește să sugereze celor care se vor aventura într-o asemenea întreprindere, să nu uite demografia și să acorde atenția cuvenită generației, vârstei și istoriei.

De quibusdam aliis, anunțat în titlul comentariului nostru, altă dată...

BIBLIOGRAFIE

1. U.I.E.S.P., *Dictionnaire démographique multilingue*, Volume française, Deuxième éditions préparée par Louis Henry, Ordina Editions, Liège, 1981.
2. I.U.S.S.P., *Multilingual Demographic Dictionary*, English Section, Second edition adapted by Etienne van de Walle, Ordina Editions, Liège, 1982.
3. *Narodonaselenie. Entiklopediceskii slovar*, Moscova, Bolșaia Rosiiskai Entiklopedia, 1994.
4. *Dicționar de sociologie*, (Coordonatori: Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu), București, Edit. Babel, 1993.
5. *Dicționar explicativ al limbii române*, (DEX). București, Edit. Academiei, 1975.
6. ROMULUS VULCĂNESCU, *Dicționar de etnologie*, București, Edit. Albatros, 1979.
7. VLADIMIR TREBICI, *Mică enciclopedie de demografie*, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1975.